

IPARBIZTONSÁG MAGYARORSZÁGON

Dr. Hoffmann Imre; Dr. Lévai Zoltán; Dr. Kátai-Urbán Lajos; Dr. Vass Gyula

Absztrakt

Az iparbiztonsági szabályozásnak a katasztrófavédelem rendszerében történő fejlődése 15 évre tekint vissza Magyarországon. A veszélyes tevékenységek és a veszélyes áru szállítás felügyeletén túl megjelentek a létfontosságú rendszerrel kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok is. Jelen cikk célja áttekinteni az iparbiztonsági jogterület fejlődési lépéseit és levonni a fejlődésben rejlő tapasztalatokat.

Kulcsszavak: iparbiztonság; ipari balesetek; veszélyes tevékenység; katasztrófavédelem.

Abstract

The development of Hungarian system for industrial safety has a 15 years history. Beyond the supervision of hazardous activities and the carriage of hazardous goods appeared the disaster management tasks of the authorities linked with the critical infrastructure elements. The aim of this article to overview the measures related to the development of the legislative area for industrial safety and drawn the potential experiences of this progress.

Key words: industrial safety; industrial accidents; dangerous activities; disaster management.

Az iparbiztonsági szabályozás és intézményrendszer kialakulása Magyarországon

Magyarország Országgyűlése a lakosság és a környezet biztonságának növelése és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonyságának fokozása, a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, és a védelmi intézkedések eredményességének növelése érdekében a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (Kat. tv.) elfogadásával 2012. január 1-ével létrehozta az egységes iparbiztonsági hatósági feladat, szervezet és eljárási rendszert [1].

Az iparbiztonsági szakterület kialakulása a technika, a műszaki terület fejlődéséhez kapcsolható. Az iparbiztonság történetének egyik első szabályozási mérföldköve az 1872. évi VIII. törvénycikk „az ipartörvény”, amely a Magyar Királyság területén egységesen szabályozta többek között az engedélyköteles „veszélyes tevékenységek” működését. A törvénycikk 8. §-a így rendelkezett: „*Ha valamely iparág gyakorlása oly üzlettelepek felállításával jár, melyek fekvésük vagy az üzlet minémüsége által a szomszéd birtokosokat vagy lakókat, avagy egyáltalában a közönséget háborgatják, megkárosíthatják vagy veszélyeztethetik, ily telepek az alább körülírt eljárás mellett csak iparhatósági engedély alapján állíthatnak fel.*” [2] Az újkori szabályozás hatálya alá tartoztak például: „*mindennemű tűzijáték- és gyúszert-áru készítésére szolgáló telepek; lőporgyárak és raktárak, gázkészítő, gáztartó intézetek, olaj-gyárak, ásványolaj-finomítók, mindennemű vegyszeti gyárak, gyors fehérítők; cukor-, szesz- és sörgyárak vagy az uszodák, fürdőök.*” [2]

Az ipari termelés volumenének növekedése magával vonta a tevékenységhez tartozó rendészeti és műszaki biztonsági szempontú állami szabályozás fejlődését. A szabályozás kiteljesedésére a súlyos emberi és környezeti következményekkel járó külföldi és hazai ipari katasztrófákat követően kerülhetett sor. A magyar iparbiztonsági jogfejlődést az 1989. évi rendszerváltás követően az integrációs rendszerekhez történő csatlakozásunk befolyásolta.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek megelőzése, a környezetre, illetve az egészségre ártalmas következmények csökkentése, az ember és a környezet magas fokú védelemének biztosítása érdekében az Európai Közösség országaiban 1997. február 3-án hatályba léptették a 96/82/EK számú Seveso II. Tanácsi Irányelvet. A katasztrófavédelem rendszerében történő iparbiztonsági szabályozásnak és feladatrendszernek a fejlődése – a Seveso II. Irányelv hazai jogrendbe ültetésével párhuzamosan - mintegy 15 éves múltat tekint vissza Magyarországon. Az első katasztrófavédelmi törvény elfogadásával 1999-évtől kezdődően kiépült a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek elleni védekezés rendszere. A BM OKF Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztálya 2000-2010 között az ezen Irányelv alapján megalkotott és harmonizált hazai jogszabályok szerint végezte a veszélyes ipari üzemek engedélyezését és hatósági ellenőrzését. [3]

A veszélyes ipari üzemek felügyeletének megteremtését követően a katasztrófavédelem 2001-évből megkezdte a veszélyes áru közúti szállítványok ellenőrzésével kapcsolatos feladatainak ellátását. 2007-évtől a katasztrófavédelmi hatóság már önállóan végezte ellenőrzési és szankcionálási tevékenységét, amelyet 2012-től kiegészített a belvízi és a vasúti szállítás felügyelete is. A csővezetékes veszélyes áru szállítás, mint „kiemelten kezelendő létesítmény” került 2012-évből az iparbiztonsági hatóságok ellenőrzése alá. [4]

2008-évtől megkezdődött a felkészülés a létfontosságú rendszerrel kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok teljesítésére is, amelyhez kapcsolódó konkrét jogalkotási- és intézményfejlesztési tevékenység 2012-évből a törvényi szabályozás megalkotását követően teljesedett ki.

Az iparbiztonsági szabályozás negyedik nem kevésbé fontos eleme a nukleáris baleset-elhárítási tevékenység katasztrófavédelmi feladatainak ellátása, amely a második katasztrófavédelmi törvény jogalkalmazási tapasztalatainak vizsgálatát követően került a katasztrófavédelem iparbiztonsági tevékenységi körébe.

Az iparbiztonsági szakmai, illetve a hatósági és felügyeleti tevékenység kiteljesedése 2012. évre az önálló iparbiztonsági szakterület létrehozásának időpontjában valósult meg. Az iparbiztonsági szabályozás – az ellenőrzött veszélyes tevékenységek alapján – kiterjed a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésre, valamint a veszélyes áru szállítványok, a létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel, illetve a nukleáris biztonság katasztrófavédelmi feladatainak ellátásával kapcsolatos hatáskörökre és feladatokra. Az iparbiztonsági feladatrendszer részének tekintjük továbbá az iparbiztonság szervezetrendszerébe integrált katasztrófavédelmi hatósági koordinációs és műveletelemzési, valamint a vízügyi hatósági tevékenységeket.

1. sz. ábra: iparbiztonsági szakterületek

A 2010-12. közötti jogi szabályozás és intézmény-fejlesztési tevékenységnek köszönhetően 2012. január elsejétől már egy dinamikusabb és egy megerősített iparbiztonsági hatóság működik a katasztrófavédelem szervezetében. A hatáskörök és feladatok, illetve a képességek terén is nagyságrendbeli volt a fejlődés. Az új iparbiztonsági feladat- és eszközrendszer kialakításának alapja a 2010. évben az Európai Unió által is elismerten magas szakmai színvonalon működő veszélyes üzem és szállítmány felügyeleti tevékenység volt. [2]

2012. évtől a BM OKF rendelkezik iparbiztonsági tanácsadó testülettel és felsőfokú oktatási intézménnyel, amelyek a szakmai és tudományos tevékenység megalapozását és támogatását végzik. [5] [6]

Jelen fejezetben a szerzők az iparbiztonsági jogterület és feladatrendszer elhatárolására, valamint Magyarország civilizációs veszélyeztetettségének (fenyegetettségének) rövid értékelésére építve bemutatják az iparbiztonsági feladat- és hatáskörök hazai rendszerét.

Az „iparbiztonsági feladatrendszer” elhatárolása más biztonsági szakterületektől [7]

A műszaki tudományos fejlődés különösen a második világháború utáni időszakban több iparág (közlekedés, motorizáció, petrolkémia, atomenergia) felgyorsult növekedésével magával vont néhány megoldatlan környezeti problémát, melyet újak kialakulása is tetézt. Az ipari fejlődésnek természetesen vannak határai, a földi élőhelyeknek terhelhetősége nem véges. Számos iparágban jelentkeznek a környezeti károk (levegőszennyeződés, felszíni és felszín alatti vízelőhelyek elszennyezése) egészségügyi hatásai, valamint globális felmelegedés által kiváltott természeti jelenségek (évszázados árvizek) következményei.

A nyolcvanas évek elejétől (ez egybeesik a műszaki-technikai paradigmaváltással) a probléma megoldására kialakult egy meghatározó szóhasználat a fenntartható fejlődés fogalma. A környezeti és fejlődési szempontok integrálásához a kormányok világméretű összefogása szükséges annak érdekében, hogy a nemzetközi gazdaság rendszerének elemeit összekapcsolják a biztonságos és stabil természeti környezet iránti igénnyel. Nagyon lényeges, hogy az adott nemzetgazdasági ágazat elégítse ki a lakosság szükségleteit. A következő fontos szempont, hogy mindez környezetkímélő és erőforrás-takarékos eljárásokkal valósuljon meg annak érdekében, hogy a természeti értékek és erőforrások a következő generációk szükségleteit is kielégíthessék.

Kialakult tehát a környezetbiztonságnak ez a sajátos megközelítése. A környezetbiztonság olyan állapot, amikor a társadalmi eredetű és a környezetre károsan ható események, illetve a műszaki eredetű katasztrófák bekövetkezésének valószínűségét megfelelő intézkedésekkel minimumra csökkentik, illetve katasztrófa esetén a keletkezett kárt úgy hárítják el, hogy a hatás lehetőleg ne veszélyeztesse a természeti környezet minőségét és a lakosság egészségi állapotát.

A környezeti veszélyhelyzeteket, katasztrófákat természeti jelenségek és emberi (társadalmi-gazdasági) tevékenységek egyaránt kiválthatják. Mindkét esetben lényeges kérdés az esetleges bekövetkezés esetére való felkészülés annak érdekében, hogy a káros következmények mérsékelhetők legyenek.

Az ipari (részben mezőgazdasági és kereskedelmi) telephelyeken végzett veszélyes tevékenység emberi életet, egészséget, anyagi javakat és a környezetet veszélyeztető hatásokkal rendelkezik. A veszélyeztető hatások megelőzésére és a hatások mérséklésére többféle horizontális szabályozás (biztonsági szakterület) alakult ki. Itt el kell határolni a belső- és a külső védelem kategóriáit, amelyet főként az EU tagállamokban használnak és kizárólag a fogalmi elhatárolás elméleti eszközeiként alkalmaznak. Azonosítani szükséges továbbá a súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozás biztonsági szakterületekhez való kapcsolódását.

A belső és a külső védelem elhatárolása alatt a munkavédelmi, a tűzvédelmi, a munkaegészségügyi szabályozásokat szükséges megkülönböztetni a főként külső védelmi intézkedéseket magában foglaló iparbiztonságtól, vagy kémiai biztonságtól (környezet-egészségügytől). Az elhatárolás alapja a veszélyes üzem „kerítése”, amely egyértelműen meghatározza a végrehajtó szervezetek kompetenciájának határait. A belső védelem elsősorban a munkavállalók életének- és egészségének megóvásával, míg a külső védelem a lakosság és a környezeti elemek (anyagi javak) védelmével foglalkozik.

Az elhatárolás nem teljes körű, hiszen léteznek átfedések. Természetesen a külső védelmi intézkedések nem léteznek a belső intézkedések kontrollja nélkül. A külső védelmi tervek a belső védelmi tervben rögzítettek alapulnak. A külső hatások megelőzésének kiindulópontja, pedig a veszélyes üzemben működtetett biztonsági irányítási rendszer.

A lakosság élet- és egészségének, valamint a környezeti elemeknek a védelmével foglalkozik az ún. külső védelem. A súlyos ipari balesetek elleni védekezés alapvetően a külső védelemhez tartozik. A jogterület rendeltetésének meghatározásához a veszélyes technológiák veszélyes anyag kibocsátási típusai adnak segítséget, amelyek két csoportra oszthatók: (1) normálüzemi és (2) veszélyhelyzeti kibocsátásokra:

Normálüzemi kibocsátások. A hosszú lefolyású, környezeti igénybevétellel, környezetterheléssel és szennyezéssel járó veszélyes tevékenységek nagytérségű és hosszú távú környezetmódosító vagy környezetkárosító hatásainak megelőzése és a károk csökkentése, helyreállítása a tágabb értelemben vett környezetvédelem hatáskörébe tartozik. Az emberi egészséget károsító, az életminőség környezeti feltételeit csökkentő környezetkárosító hatások elleni védekezés, pedig a környezet-egészségügy (kémiai biztonság) feladatai közé tartozik.

Veszélyhelyzeti kibocsátások. Jelentős mértékű káros (döntően mérgező) anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó olyan rendkívüli esemény általi veszélyeztetés, amely a létesítményen belül, vagy azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyezteti, vagy károsítja az emberi életet, egészséget, illetve a környezeti elemeket. E hatások megelőzése és káros következményei elleni védekezéssel foglalkozik a súlyos ipari balesetek elleni védekezés, vagy ipari biztonság szakterülete. A veszélyhelyzeti szintet elérő súlyos környezetkárosodás a környezeti katasztrófák elleni védekezés (környezetvédelem), míg a súlyos ipari balesetek katasztrófális egészségügyi hatásai elleni védekezés a katasztrófa-medicina feladata.

A fenti kategóriák elkülönítése elméleti vizsgálat eredménye. Azonban alkalmazható a hatályos szabályozás szerinti feladat- és hatáskörelosztás megfelelésének vizsgálatához.

Szűkebb értelemben a súlyos ipari balesetek elleni védekezés szabályozása - a szabályozás hatálya alá tartozó veszélyes tevékenységek vonatkozásában – az iparbiztonsági szakterület hatásköréként azonosítható.

Tágabb értelemben az iparbiztonság, mint szakterület fogalomköre – katasztrófavédelmi szempontból – kiterjed a telepített veszélyes üzemek közötti veszélyes áru szállítási- és logisztikai tevékenység magas fokú biztonságának garantálására is. Speciális veszélyes tevékenységnek minősülnek a nukleáris létesítmények, amelyek biztonságával kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok szintén az iparbiztonsági szakterülethez tartoznak. A legújabb iparbiztonsági feladatkörnek számít a létfontosságú rendszer és létesítmények kiesésével kapcsolatos megelőzési és elhárítási tevékenység szakmai felügyelete.

Az iparbiztonság által felügyelt veszélyes tevékenységek biztonságos működéséhez számos rokon biztonsági szakterület hatósági és felügyeleti tevékenysége, illetve védekezésben történő közreműködése is hozzájárul, így a műszaki biztonság, az üzemegészségügy, a környezetvédelem, a munkavédelem, a bányabiztonság, a kémiai biztonság és más üzem-specifikusan közreműködő állami hatóság és rendvédelmi szerv közös munkája. Az iparbiztonsági feladatok között szerepel e hatóságok tevékenységének összehangolása a megelőzés, a védekezés (baleset-elhárítás) és a helyreállítás időszakában.

Az „iparbiztonság”, mint önálló biztonsági szakterület fogalma tehát a következő: *„Mindazon veszélyforrás (üzem) specifikus jog-, intézmény és feladatrendszer, eljárás és eszközrendszer, illetve módszertan, amely a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel, a veszélyes áru szállítással, a nukleáris balesetek elhárításával, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények biztonságával kapcsolatos üzemeltetői, hatósági és önkormányzati feladatok teljesítése útján a lakosság életének, és egészségének, a környezetnek és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javaknak a magas szintű védelmét szolgálja.”* [7]

Az előző fogalom továbbgondolását jelenti az „iparbiztonsági célú veszélyeztetettség” fogalmának megállapítása, amely a következő: *„iparbiztonsági célú veszélyeztetettség alatt az iparbiztonsági szakterület által felügyelt veszélyes tevékenységek által okozott veszélyeztetettséget értjük, pontosabban a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek, a küszöbérték alatti üzemek, a nukleáris létesítmények nem tervezett eseményei, és a létfontosságú rendszerek és létesítmények kiesése általi veszélyeztetést”.* [7]

A fenti logikát követve az „iparbiztonsági jogi szabályozás” fogalmát a következőképpen lehet meghatározni: „a katasztrófavédelmi szabályozás (jogterület) speciális része, amely különösen a felkészülési- és balesetelhárítási intézkedések vonatkozásában magában ötvözi a tűzvédelem és a polgári védelem feladat-rendszerének legfontosabb elemeit és amelynek célja a súlyos balesetek, üzemzavarok, létfontosságú rendszer elemek kiesésével járó események bekövetkezésének megelőzését és a lehetséges következmények csökkentését és elhárítását szolgálja.” [7]

Az iparbiztonsági jogi szabályozás és feladatrendszer

A civilizációs katasztrófák megelőzése és a következmények elhárítása, valamint a veszélyes tevékenységek felügyelete szükségessé tette az iparbiztonsági jog-, intézmény, eljárás és feladatrendszer létrehozását és folyamatos fejlesztését. A katasztrófavédelem kialakításáért és működéséért az állam a felelős. A katasztrófák elleni védekezés a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet tevékenységével, valamint az együttműködő szervek közreműködésével valósul meg. Magyarországon a katasztrófavédelem szervezetének átszervezésével létrehozták az iparbiztonsági szakterületet. 2012. január 1-től a katasztrófavédelem szervezetén belül létrejött az iparbiztonsági hatóság, mely integrált rendszert képez a polgári védelmi és tűzvédelmi hatósági tevékenységgel.

Jelenleg 4-féle veszélyes tevékenység típus hatósági munkájának és szakfeladatainak végrehajtásával foglalkozik az iparbiztonsági intézményrendszer. A közelmúltban az iparbiztonsági hatósági jogkörök folyamatos bővítésének lehetünk szemtanúi. 2014. évtől az ideiglenes hulladékszállítás kijelölését, a gáz csatlakozóvezetékek és felhasználói berendezések műszaki-biztonsági felülvizsgálata, szakszerűségének és a műszaki biztonsági megfelelőségének megállapítását, valamint a vízügyi és vízvédelmi hatósági és szakhatósági hatásköröket a katasztrófavédelem szervezete gyakorolja. A korábban önállóan működő Országos Vízügyi Hatóság jogutód szervezete a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: BM OKF).

A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásának rendszere alapvetően három időszakra tagolódik: a megelőzés és felkészülés időszaka; a védekezés (veszélyhelyzet kezelés) időszaka; valamint helyreállítás, következmények felszámolásának időszaka. A következő táblázat összefoglalja az iparbiztonságra jellemző időszakos szakmai és hatósági feladatokat:

2. sz. táblázat: *Katasztrófavédelemi feladatok rendszere* [7]

Időszak	Feladatok
Megelőzés, a védekezésre felkészülés időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - Jogharmonizációs és jogszabályalkotás; - intézményfejlesztési tevékenység; - a szabályozás végrehajtása: hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési rendszer működtetése, a kapcsolódó katasztrófavédelmi feladatok ellátása; - végrehajtási tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése; - kapcsolódó polgári védelmi feladatok ellátása: polgári védelmi szervezetek megalakítása és felkészítése; a védekezésben résztvevők felkészítése és gyakoroltatása; a lakosság felkészítése.
A védekezés (veszélyhelyzet kezelés) időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - A bekövetkezett esemény minősítése; - a lakosság riasztása és tájékoztatása; - a védekezésben résztvevő szervek készségbe helyezése; - a védelemmel összefüggő azonnali intézkedések bevezetése; - veszélyhelyzet kezelési operatív törzsek és központok működtetése; - a védelmi bizottságok munkájában való részvétel; - a nemzetközi egyezményekből adódó tájékoztatási kötelezettségek végrehajtása, szükség szerint segítségnyújtás kezdeményezése.
Helyreállítás, következmények felszámolásának időszaka	<ul style="list-style-type: none"> - A lakosság alapvető életfeltételeinek biztosítása; - a sérült infrastruktúra ideiglenes helyreállítása; - mentesítési feladatok elsődleges végrehajtása, illetve abban történő közreműködés; - a károk felmérésében való közreműködés; - a segélyek eljuttatásában való közreműködés.

A következőkben röviden jellemezzük a táblázatban rögzített szakmai és hatósági feladatok (intézkedések) teljesítéséhez szükséges szakterületi jogi szabályozás és intézményrendszer legfontosabb jellemzőit.

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyeinek ellenőrzéséről szóló 1996. december 9-i 96/82/EK tanácsi irányelv (Seveso II. Irányelv) szabályozás végrehajtásában, különösen a jogalkalmazási területen meghatározó szerep hárul a hivatásos katasztrófavédelem szerveire. A Kat. tv. IV. fejezete és végrehajtási rendelete rögzíti a hatóság veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésére, a lehetséges balesetek következményeinek csökkentésére történő felkészülésre és azok elhárítására vonatkozó feladatait és hatáskörét.

A történeti távlatba visszalépve a BM OKF a Seveso II. Irányelvet már 2001-évben beépítette a hazai jogrendbe, az irányelvvel kapcsolatos feladatok teljesítéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket 2001-2003. év folyamán biztosította. A hatósági engedélyezési és felügyeleti rendszer 2002-évtől működik. Az EU csatlakozás időpontjáig 2004. május elsejéig végrehajtásra kerültek az Irányelv rendelkezései. Működött többek között a külső védelmi tervezési, a lakossági tájékoztatási, a nyilvánosság biztosítási és a településrendezési rendszer is. Az Ipari Baleseti Helsinki ENSZ EGB Egyezmény szakmai és nemzetközi együttműködési feladatait a BM OKF látta el Illetékes Hatóságként. Folyamatos volt az üzemeltetői érdekképviseleti szervezetekkel a szakértői szintű egyeztetés. A Seveso védekezési Munkabizottság működtetése és a Molari rendszer kiépítése szintén fontos intézkedés volt. A

hatósági módszertani kiadványok, a konferenciák, a szakmai napok és továbbképzések mind hozzájárultak a szakmai munka minőségének biztosításához.

A súlyos balesetek és üzemzavarok értékelése és a tapasztalatok levonása meghatározta a jog- és intézményrendszer fejlesztését. A hazai érdekeket az EU és a nemzetközi szervezetek fórumain képviselte a hatóság. Több EU és nemzetközi esemény hazai megrendezése, illetve a magyar szakemberek bevonása a nemzetközi együttműködésbe jelentős elismertséget szerzett Magyarországnak számára.

Jelenleg Magyarországon a katasztrófavédelmi igazgatóságok által ellenőrzött 697 db veszélyes üzem esetében garantálhatóak a biztonságos üzemeltetés feltételei.

A 2012. január 1-én hatályba lépett katasztrófavédelmi törvény alapján megalakuló egységes iparbiztonsági hatóság a megelőzési munka keretében szigorú hatósági felügyeletet lát el. Az új szabályozás kiszélesíti azon veszélyes anyagokkal foglalkozó ipari vállalatok körét, melyek fokozott hatósági felügyelet alá tartoznak a jövőben, és meghatározza a velük szemben támasztott követelményeket, az engedélyezés és ellenőrzés szabályait, a védelmi tervezés és lakossági tájékoztatás feladatait. A katasztrófavédelmi eljárásokért külön miniszteri rendelet alapján igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni az üzemeltetőknek. A katasztrófavédelmi törvény hatálya alá tartozó, veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek hatósági felügyeletét hatékonyabbá teszi, hogy a törvény bevezeti a kisebb súlyú jogsértéseket szankcionáló katasztrófavédelmi bírság jogintézményét.

A súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozás meghatározza a Kat. IV. fejezet szerint veszélyes anyagnak minősülő anyagokat és azok küszöbértékeit; az ipari tevékenységek és a küszöbérték alatti üzemek körét; a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset elleni védekezés, tervezés rendszerét és követelményeit; a katasztrófavédelmi hatósági engedélyezés és felügyelet rendjét; az üzemeltetői kötelezettségeket; a biztonsági jelentés, biztonsági elemzés és a súlyos káresemény elhárítási terv célját, tartalmi és formai követelményeit és az azok elkészítésére kötelezettek körét; a lakossági tájékoztatással és a nyilvánosság biztosításával kapcsolatos követelményeket; a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemekre vonatkozó hatósági koordináció szabályait. A katasztrófavédelmi hatóság az engedélyezési tevékenysége mellett szakmai felügyeletet is ellát az üzemeltetők és az önkormányzatok tevékenysége felett, melynek keretén belül hatósági jogosítványaival élve juttathatja érvényre a jogszabályi előírásokat.

Az EU régi tagállamaira nem jellemző a katasztrófavédelmi Seveso hatóság működtetése, amely igen gyorsan bebizonyította, hogy a megelőzési és a baleset-elhárítási tevékenység egységes azonos szervezetben történő kezelése magában hordja a hatékony és magas színvonalú hatósági munkát. Az sem volt jellemző, hogy egy hatóság elegendő a Seveso feladatok teljesítésére. A magyar iparbiztonsági hatóság a legkorszerűbb kockázati alapú mennyiségi kockázatelemzési szemlélet megteremtésével, magasan képzett hatósági szakemberek alkalmazásával és szisztematikus hatósági és felügyeleti feladatellátással biztosítja a veszélyes üzemek és tevékenységek szakszerű felügyeletét. [8]

Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme

Az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről szóló 2008/114/EK Tanácsi Irányelv hazai alkalmazására hivatott a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről 2012. évi CLXVI. törvény.

Ennek alapján meghatározásra kerültek az uniós szabályozás végrehajtása érdekében teljesítendő ágazati és horizontális feladatok, amelyek kiterjednek az államigazgatási szervek és a kritikus infrastruktúrát üzemeltető gazdálkodó szervezetek nemzetközi és hazai együttműködési fórumainak működtetésére, a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosítási és tervezési feladataira. A kritikus infrastruktúra védelem szabályozása által érintett szektorok: energia, közlekedés, hírközlés és infokommunikációs infrastruktúra, vízi közművek és hidrológiai létesítmények, egészségügy, élelmiszer előállítás és ellátás, pénzügy, ipar, kormányzat és közigazgatás.

A törvény és végrehajtási rendeletei a kritikus infrastruktúra védelem területén a katasztrófavédelem részére elsődleges felelősségi köröket határozott meg. Ezek a szakhatósági feladatok ellátása valamennyi szektor esetében a horizontális kritériumok vizsgálata érdekében; a létfontosságú rendszerek és létesítmények nyilvántartó hatósági tevékenysége; javaslattevő hatósági munkavégzés a feladatkörében rendelt szektor esetében; hatósági ellenőrzések koordinálása; Létfontosságú Rendszerek és Létesítmények Informatikai Biztonsági Eseménykezelő Központ működtetése; rendkívüli események kezelése; nemzetközi kapcsolattartó ponti feladatkör teljesítése. [9]

Jelen kézikönyv összefoglalja a nemzetközi és hazai szabályozás követelményeit, különös tekintettel a katasztrófavédelmi szervezetek tevékenységére.

A veszélyes áru szállítmányok biztonsága

A katasztrófavédelem 2007. óta rendelkezik önálló hatósági jogosítványokkal a közúti veszélyes áru szállítás ellenőrzésére vonatkozóan, mely jogkör január elsejétől a vasúti, vízi és légi szállításra is kiterjed. A Kat. tv. megteremti annak lehetőségét is, hogy a katasztrófavédelmi hatóság a veszélyes áru közúti, vasúti, vízi, légi szállítására vonatkozó szabályainak megszegése esetén bírságot szabhasson ki. Az ellenőrzés és a bírságkiszabás rendjére vonatkozó szabályok kormányrendeletben kerültek kiadásra. A szabályozás részletesen taglalja az ellenőrző katasztrófavédelmi hatóság és az ellenőrzöttek jogait, kötelezettségeit, az ellenőrzések tárgyi és területi hatályát, tartalmát, a végrehajtás szabályait, a szükséges adatszolgáltatásokat, a veszélyes áru továbbítására, valamint annak megghiúsulására vonatkozó bejelentési kötelezettséget és a bejelentés tartalmi követelményeit, továbbá az alkalmazható hatósági intézkedéseket, ide értve a bírságolást is. A bírság kiszabással kapcsolatban kijelöli az első- és másodfokon eljáró hatóságokat, megállapítja az egyes bírságolással érintett cselekmények, mulasztások besorolásának rendjét, az érték kiszabható bírság összegét, a mulasztásért felelősséggel tartozók megjelölésével. [8]

A Nukleáris baleset-elhárítás katasztrófavédelmi feladatai

Hazánkban a BM OKF működteti az Országos Nukleárisbaleset-elhárítási Rendszert, amelynek elsődleges feladata a radiológiai és nukleáris balesetekkel kapcsolatos megelőzési, védekezési és helyreállítási feladatok ellátása. Az Országos Sugárfigyelő, Jelző és Ellenőrző Rendszer (OSJER) vezető szerve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szervének Nukleáris Baleseti Információs és Értékelő Központja (a továbbiakban: NBIÉK). Az OSJER-t három alrendszer alkotja. A Radiológiai Táv mérő Hálózat telepített automata távmérőállomásokból áll. [9] A Mobil Radiológiai Laboratóriumok hálózata a sugárszennyezés felderítését, elemzését végzi veszélyhelyzetek esetén.

A Katasztrófavédelmi Mobil Laborok (KML) biztosítják a veszélyhelyzet értékelését szolgáló kiinduló adatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez és feldolgozásához, valamint a mérgező vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket. Az OSJER harmadik alrendszere a Helyhez Kötött Laboratóriumok Hálózata, mely a beszállított minták (élelmiszer, tej, talaj, víz, stb.) radioaktivitásának mérését végzi. [10]

Integrált hatósági koordináció és műveletelemzés

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek integrált rendszerben történő működéséhez alkalmazkodva hatósági és szakhatósági tevékenység végzése is egységesített és központi szinten koordinált módszerrel folyik. A megelőzési tevékenységhez kapcsolódóan hangsúlyozott szerepet kap az időszakos prognózis készítési és a bekövetkezett események elemzésével foglalkozó tevékenység, melynek célja, hogy az előző évek, hazai és nemzetközi tapasztalatok és a szakmai előrejelzések alapján előrejeltesse az egyes időszakokban várható, bekövetkező eseménytípusokat, melyekre a felkészülési és felkészítési munkát konstruálni lehet.

Vízügyi igazgatási és vízvédelmi hatósági feladatok ellátása

A vízügyi igazgatási és a vízügyi, valamint a vízvédelmi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 223/2014 (IX. 4.) Korm. rendelet értelmében az OVH és a vízvédelmi hatósági és szakhatósági ügyekben az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség jogutódja a BM OKF. Első fokon a megyei / fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóságok, másodfokon a BM OKF jár el.

Az új szervezeti egység egyes elemei a BM OKF, illetve a területileg illetékes megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok integráns részét képezik a hatósági szolgálatvezető közvetlen iránymutatása mellett. A vízügyi és vízvédelmi hatósági feladatok ellátását az iparbiztonsági szakterület irányítja az országos iparbiztonsági főfelügyelő vezetésével. Országosan tizenkét katasztrófavédelmi igazgatóság látja el a vízügyi hatósági feladatokat.

Iparbiztonsági intézményrendszer

A BM OKF szervezetében, a Főigazgató-helyettesi szervezeten belül működik az Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség. Valamennyi szakterület szakirányítását szakmai főosztályok végzik. A szervezet területi szintjén a fővárosi és megyei igazgatóságok szervezetében, az igazgatóhelyettesi szervezeten belül foglalnak helyet az integrált Katasztrófavédelmi Hatósági Osztályok (20), melyek első és másod fokon járnak el a hatósági ügyekben. Területi szinten tevékenykednek továbbá a szakfeladatokat ellátó megyei és fővárosi iparbiztonsági főfelügyelők. Az iparbiztonsági hatósági tevékenységet helyi szinten I. fokon a Katasztrófavédelmi Kirendeltségeken (65) belül a katasztrófavédelmi hatósági osztályok látják el. Kirendeltségenként iparbiztonsági felügyelő végzi az iparbiztonsági szakfeladatok teljesítését.

Befejezés

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari balesetek megelőzése, a környezetre, illetve az egészségre ártalmas következmények csökkentése, az ember és a környezet magas fokú

védelemének biztosítása érdekében az Európai Közösség országaiban 1997. február 3-án hatályba léptették a 96/82/EK számú Seveso II. Tanácsi Irányelvet.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) Ipari Baleset-megelőzési és Felügyeleti Főosztálya az 2000-2010 között ezen Irányelv alapján megalkotott és harmonizált hazai jogszabályok szerint végezte a veszélyes ipari üzemek engedélyezését és hatósági ellenőrzését. 2010. évben jelentős változásként kialakult egy új szakterület az Iparbiztonság.

Az iparbiztonsági szakmai, illetve a hatósági és felügyeleti tevékenység kiteljesedése 2012. évre az önálló iparbiztonsági szakterület létrehozásának időpontjában valósult meg. Az iparbiztonság négy önálló szakterület tevékenységét koordinálja a veszélyes üzemek, a veszélyes szállítmányok, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények biztonságával és felügyeletével, illetve a nukleáris baleset-elhárítással foglalkoznak.

A veszélyes üzemek felügyelet hazánkban az EU, a nemzetközi szervezetek és a Magyar Kormány elvárásainak megfelelően biztosítja az emberi élet és egészség, a környezet és az anyagi javak magas szintű védelmét, amely hozzájárul Magyarország közbiztonságának Alaptörvény szerinti garantálásához.

Felhasznált irodalom

[1] Kossa György: Iparbiztonság – feladatok és kihívások a jövő védelmében. VÉDELEM - KATASZTRÓFA- TŰZ- ÉS POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE (ISSN: 1218-2958) 18: (6) pp. 49-50. (2011)

[2] Törvények, jogszabályok a CompLex Kiadótól. 1872. évi VIII. törvénycikk az ipartörvény. URL.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5542>

[3] Kátai-Urbán Lajos: Veszélyes üzemek felügyeletének fejlődése a kezdetektől napjainkig – II. rész 2006-2014. BOLYAI SZEMLE (ISSN: 1416-1443) XXIII.: (3) pp. 200-215. (2014)

[4] Bognár Balázs, Vass Gyula, Kozma Sándor: A BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség szakterületeinek bemutatása; Új Magyar Közigazgatás, 2012/6. szám pp.19-27., Budapest

[5] Janos Bleszity, Lajos Kátai-Urbán, Zoltan Grosz: Disaster Management in Higher Education in Hungary, ADMINISTRATIVA UN KRIMINALA JUSTICIJA - LATVIJAS POLICIJAS AKADEMIJAS TEORETISKI PRAKTISKS ZURNALS 67: (2) pp. 66-70.

[6] Bleszity János, Kátai-Urbán Lajos: Подготовка специалистов в области промышленной безопасности в Венгрии, POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA 11: (2) pp. 53-58.

[7] Kátai-Urbán Lajos Habilitációs Tézisek veszélyes üzemekkel kapcsolatos iparbiztonsági jog- és intézmény és eszközrendszer fejlesztése Magyarországon Nemzeti Közszerológati Egyetem Budapest, 2014.

[8] Kátai-Urbán Lajos; Vass Gyula: Kátai-Urbán Lajos (szerk.) Kézikönyv a veszélyes üzemek biztonságsszervezésével kapcsolatos alapfeladatok teljesítéséhez. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem, 2014. 60 p (ISBN 978-615-5491-72-6) URL.: <http://m.ludita.uni->

nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8474/kezikonyv_vesz_uzem.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[9] Bognár Balázs; Kátai-Urbán Lajos; Vass Gyula: A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelméről szóló szabályozás végrehajtása Magyarországon. BOLYAI SZEMLE (ISSN: 1416-1443) XIII.: (2) pp. 105-111. (2014)

[10] Kátai-Urbán Lajos; Kiss Béla: Veszélyes technológia és az országos nukleáris balesetelhárítási rendszer. HADMÉRNÖK (ISSN: 1788-1919) IX.: (3) pp. 80-96. (2014)